

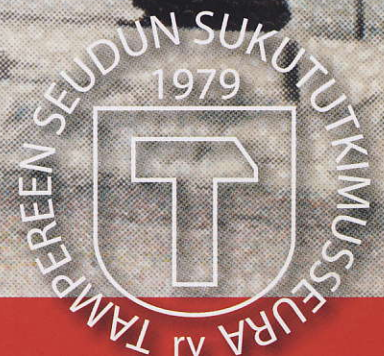
Orpana

1/2016

Tehtaantöyläisten jäljillä

Suomalaiset – fennejä vai eivät?

**Muistiinpanoja jatkosodan
ratkaisuvaiheista**

Orpana

Tampereen seudun sukututkimusseura ry:n jäsenlehti
nro 1/2016 | vuodesta 1979 nro 83 | julkaisupäivä 18.1.2016

Toimitus	Johanna Kurela
Taitto	Tuula Äyräväinen
Painatus	Oriveden Kirjapaino
ISSN	0359-128X
Seuran osoite	Tampereen seudun sukututkimusseura ry Mustoontie 174, 36120 Suinula
Seuran laskutusosoite	Tampereen seudun sukututkimusseura ry Maisterinkatu 12, 33720 Tampere
Seuran tiliyhteys	FI03 1146 3007 2090 98 NDEAFIHH
Seuran www-osoite	www.tamsuku.fi
Sähköpostiosoitteet	seura@tamsuku.fi Hallituksen jäsenten ja toimihenkilöiden sähköpostiosoitteet ovat muotoa etunimi.sukunimi@tamsuku.fi

Hallitus ja toimihenkilöt

Tarkista ajan tasalla olevat yhteystiedot osoitteesta www.tamsuku.fi.

Puheenjohtaja	Raine Raitio p. 044 553 6863 raine.rautio@tamsuku.fi
Varapuheenjohtaja, ohjelma-asiat	Tiina Miettinen p. 03 344 4599 tiina.miettinen@tamsuku.fi
Kokousihteeri	Sara Lundén p. 050 561 4920 sara.lunden@tamsuku.fi
Jäsensihteeri	Aila Mäki p. 040 760 1527 aila.maki@tamsuku.fi
Laskujen maksaminen	Liisa Janka p. 050 595 1855 liisa.janka@tamsuku.fi
Retket	Marja Parri p. 040 583 2208 marja.parri@tamsuku.fi
Webmaster	Heikki Nurmi p. 044 016 0652 heikki.nurmi@tamsuku.fi
Orpanan toimittaja	Johanna Kurela p. 040 755 1767 johanna.kurela@tamsuku.fi
Julkaisujen ja muun materiaalin tilaukset	Jorma Lappalainen jorma.lappalainen@tamsuku.fi Tuotteita myydään esitelmäilloissa ja sukututkimuspäivillä Sampolassa. Niitä voi myös tilata sähköpostitse.
Kirjastonhoitaja	Marja-Leena Kuusi Tavattavissa Mäkelän kabinetissa kirjaston aukioloaikoina.

Seuraava Orpana ilmestyy syyskuussa 2016.

Siihen tarkoitetut artikkelit on lähetettävä viimeistään 1.7.2016.
Orpanan kirjoittajat vastaavat itse tekstiensä sisällöstä ja kuvien käyttöluvista.

Kuva Heikki Nurni

Muutos on elämän merkki

Elämää on kuvattu usein runoissa ja muussa kaunokirjallisuudessa virtaavaksi joeksi. Vaikka vertaus on jo hyvin kulunut, se kertoo kuitenkin jotain olennaista meitä ympäröivästä maailmasta ja ihmiselämästä. Olemme alituudessa liikkeessä. Välillä tuntuu, että ainoa, mikä ympärillämme pysyy aikakaudesta toiseen, on liike ja sen tuoma jännitys ja rytmi.

Ihmiselämän jatkuvasta muutoksesta seuraa luonnostaan se, että kaikki historian tutkimus, mukaan luettuna myös sukututkimus, pysyy vuodesta toiseen mielenkiintoisena. Emme voi tietää etukäteen, mitä löydämme ja millaiseksi ihmiselämä on kulloisenkin tutkimuskohteemme osalta muotoutunut.

Jotta sukututkimusta tukeva toimintamme pysyisi elävänä ja kiinnostavana, on seuramme hallituksen hyvä saada uutta verta ja intoa.

Huomaan, että kymmenes vuosi puheenjohtajana täyttyy tänä vuonna. Kesällä 2006 toimintamme oli vähällä loppua, kun seuralle ei löytynyt puheenjohtajaa. Vaikka tulin mukaan kesken toimintavuoden, niin oli aloittaminen helppoa, sillä seuramme toiminta ja talous olivat vakaalla pohjalla. Kulunut kymmenen vuotta ovat olleet antoisaa ja mukavaa aikaa. Hallituksessa kenenkään osalle ei ole langennut kohoamista työtä, siksi tästä on hyvä jatkaa edelleen.

Luopuessani vetovastuusta en kuitenkaan aio jättää seuran toimintaa ja sukututkimusta, vaan tarkoitukseni on pitää siitä aikaa keskittyä itse asiaan eli oman suvun tutkimiseen.

Puheenjohtajan lisäksi myös Orpanan toimittaja on vaihtumassa, ja ensi syksystä lähtien tarvitsemme myös uuden retkivastaavan. Muistathan tulla tammikuun lopulla järjestettävään vuosikokoukseen valitsemaan uutta hallitusta, keskustelemaan tulevaisuuden suuntaviivoista sekä päättämään seuramme asioista.

Juuri sinua tarvitaan.

Kansikuvassa Tamperetta postikortissa vuodelta 1905.
Kuva Raine Raition kokoelmista.

The background image is a photograph of the interior of a large cathedral, specifically the Turku Cathedral. It shows a high, vaulted ceiling with intricate ribbing. On the right side, a large organ with many pipes is visible, illuminated by warm light. The overall atmosphere is one of grandeur and historical significance.

Arkistojen aarteita ja unohdettua historiaa

TEKSTI JA KUVAT RAINE RAITIO

Turun tuomiokirkko on kunnioitusta herättävän korkea rakennus, jonka sisään sopisi kahdeksankerroksinen kerrostalo. Tuomiokirkon katossa on kahdeksansakarainen tähtiholvi. Kuvio toistuu useaan otteeseen myös muualla kirkossa.

Syksyinen retkemme suuntautui vuonna 2015 Turkuun. Pääkohteenamme olivat Turun maakunta-arkisto ja Turun tuomiokirkko. Retkemme lopuksi kävimme vielä keskiaikaisen Pyhän Hengen kappelin raunioille rakennetussa kappelissa.

Maakunta-arkiston toimintaa meille esitteli tutkija Marita Vallenius. Saimme tietoisuuden maakunta-arkistosta, tutustuimme arkiston perusnäyttelyyn, pääsimme vierailulle arkistomakasiineihin ja lopuksi meidät perehdytettiin konservaattorin työskentelyyn.

Osa arkistolaitosta

Maakunta-arkistot kuuluvat osana arkistolaitokseen. Kansallisarkiston lisäksi maassamme toimii seitsemän maakunta-arkistoa. Tähän järjestelmään on tulossa muutos vuonna 2016. Sen jälkeen maassamme on yksi Kansallisarkisto, jolla on Helsingin lisäksi toimipisteitä eri puolilla maata.

Vuonna 1932 toimintansa aloittaneen Turun maakunta-arkiston toimialue käsittää Varsinais-Suomen ja Satakunnan alueet. Klassista monumentaalityyliä edustava arkistorakennus suunniteltiin aikansa modernimmaksi arkistorakennukseksi pohjoismaissa. On sanottu, että näkyvälle paikalle rakennettu talo on ”autobussimatkustajille ensimmäinen silmiinpistävä tuntomerkki sivistyksen kehdestä”.

Turun kaupunki lahjoitti tulevaa arkistoa varten tontin valtiolle, ja siihen alettiin heti rakentaa. Rakennuksen valmistuttua kävi kuitenkin ilmi, että tontin omistikin yksityinen perikunta, mutta tästä huolimatta tonttikaupat saatiin lopulta tehtyä vuonna 1941.

Vuonna 1986 vanhan arkistorakennuksen kylkeen valmistui laajennusosa. Nykyisin sen arkisto-

makasiineista löytyy virka- ja yksityisarkistoja yhteensä noin 18–19 hyllykilometriä ja asiakirjoja aina keskiajalta nykypäivään.

Asiakirjojen lisäksi säilytettävänä on karttoja ja piirustuksia noin 318 000 kpl sekä tutkijoita palveleva kirjasto, jossa on noin 45 000 nidettä (yhteensä 639 hyllymetriä). Kirjoja ei saa kotilainaksi, mutta niitä voi käydä lukemassa arkiston aukioloaikoina.

Tutkijakäyntejä on nykyisin noin 5 000 vuodessa. Asiakirjojen digitoinnin seurauksena fyysiset käynnit ovat paljolti vähentyneet, sillä vielä vuosituhanen vaihteessa käyntejä oli noin 13 000.

Kaikille avoin

Maakunta-arkiston tutkijasalissa on 44 asiakaspaikkaa, ja sinne voi tulla vapaasti tutkimaan asiakirjoja.

Säilytettävät asiakirjat ovat pääsääntöisesti julkisia ja salassapito perustuu aina lainsäädäntöön. Käyttörajoitusten alaisia ovat mm. arkaluontoiset henkilötiedot (esim. potilasasiakirjat ja rangaistustiedot), ja turvaluokitellut asiakirjat (puolustusvoimat, ulkoministeriö) sekä sata vuotta nuoremmat kirkonkirjat.

Käyttörajoituksen perusteena voi

olla myös yksityisaineiston luovuttajan kanssa tehty sopimus tai asiakirjojen huonokuntoisuus. Suurimpaan osaan edellä mainitusta aineistosta voi tehdä käyttö lupa-anomuksen, ja aineiston saa käyttöönsä, jos pystyy perustelemaan sen. Lupa on voimassa kolme vuotta.

Turun maakunta-arkistossa on useita tutkimusta helpottavia kortistoja, jotka ovat tutkijoiden käytettävissä. Näihin kuuluu lainhuutokortisto, joka on järjestetty pitäjittäin tilan nimen mukaiseen aakkosjärjestykseen ja aikajärjestykseen vanhimmasta uusimpaan eli 1700-luvulta vuoteen 1931. Kortisto on nykyisin kokonaisuudessaan digitoitu. Uudempiakin lainhuutoja vuosilta 1932–1993 löytyy arkistosta, mutta näihin lainhuutoihin ei ole hakemistoja. Tarvittaessa tietoa on kysyttävä maanmittauslaitokselta.

Lisäksi tutkijoiden käytössä on myös perunkirjakortisto, Turun henkikirjakortisto, Dahlströmin kortisto ja ajoneuvorekisteri.

Asiakaspalvelutilan käytävällä sijaitseva perunkirjakortisto on kunnittain etunimen mukaisessa järjestyksessä 1700-luvulta noin vuoteen 1930. Kortistoa ei ole vielä digitoitu.

Henkikirjakortisto kattaa vuodet

Turun historiasta kiinnostuneille Dahlströmin kortisto on todellinen aarreaitta.

Turun maakunta-arkiston arkistomakasiineista löytyy lähes 20 hyllykilometriä asiakirjoja.

1691–1916. Kortiston lähteenä ovat Turun henkikirjat, joista on otettu otokset viiden vuoden välein. Kortit ovat sukunimen mukaisessa aakkosjärjestyksessä.

Varsinainen Turkua tutkivien aarreaitta on ruotsinkielinen ns. Dahlströmin kortisto. Kortisto käsittää Turusta ja turkulaisista noin 300 000 hakukorttia. Alun perin kaupunginarkiston aineistosta koottu ja myöhemmin muita arkistolähteitä käyttäen täydennetty kortisto on jo digitoitu.

Konservointi lisää asiakirjojen käyttöikää

Makasiinikierroksen jälkeen saimme tutustua myös paperikonservattori Maria Toivosen työhön. Työn alla oli juuri useita digitoitavaksi meneviä kartoja, joita hän puhdisti ja korjasi pyyhekumin, vehnän tärkkelyksestä valmistetun liisterin ja japaninpaperin avulla.

Kulloiseenkin työhön ryhdyttäessä määritellään ensin konservoitavan aineiston kunto ja sen jälkeen valitaan toimenpiteet, jotka ovat turvallisista ja tarvittaessa myöhemmin poistettavissa. Konservointimenetelmät eivät palauta paperia uuden veroiseksi vaan lisäävät sen käyttöikää.

Toimenpiteiden jälkeen säilytysolosuhteet, suojaus ja käyttö vaikuttavat paperin luonnolliseen vanhenemiseen. Jotta asiakirjat saadaan säilymään, niitä on suojeltava mm. voimakkaalta valolta, äkillisiltä suurilta lämpötilan vaihteluilta, ilman- ja saasteilta, tuholaisilta ja ilkvallalta.

Aikamatka Turun historiaan

Ruokailun jälkeen tutustuimme tunnetun turkulaisen kulttuuripersoonan ja oppaan Aiju von Schönemanin johdolla Turun tuomiokirkkoon ja Pyhän Hengen kappeliin tehden samalla aikamatkan Turun historiaan.

Aloitimme viikinkien Novgorodin retkistä ja etenimme vähitellen kohti tätä päivää. Seudun ensimmäinen pääkirkko rakennettiin viikinkien reitille Koroisiin. Hansakauppiaiden tultua Turkuun heidän erimalliset laivansa eivät päässeet enää niin pitkälle, vaan heidän oli jätävä pieneen Aboan kylään. Kauppapaikan ympärille syntyi kasvava taajama ja kirkko. Paikalle myöhemmin perustetun kaupungin nimi Turku tarkoittaakin toria.

Aikanaan noin puolen kilometrin päässä saarella sijainnut Turun linna otti vastaan mereltä tulevat, ja tuo-

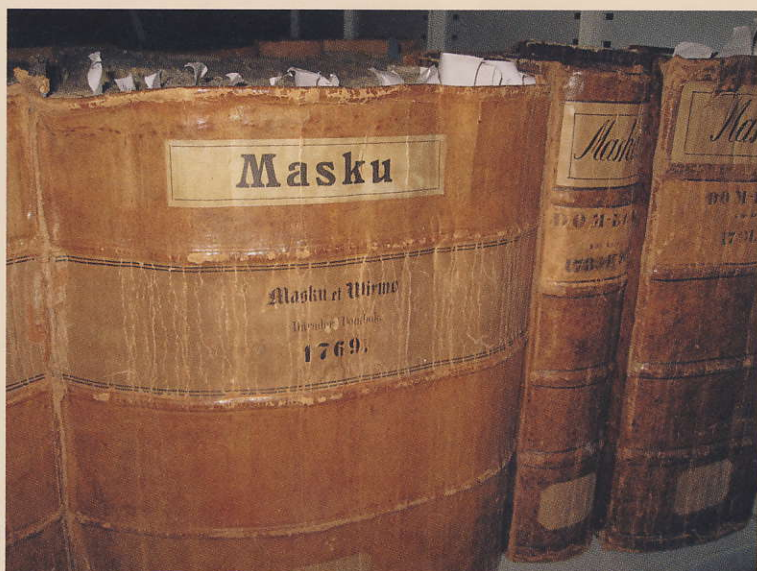
miokirkko toimi alkuaikoinaan myös turvana maalta päin tulevia vihollisia vastaan.

Turun tuomiokirkon on rakennettu tiilestä. Sen lisäksi vain Hämeenlinna ja Hattulan Pyhän Ristin kirkko ovat ainoat keskiaikaiset tiilirakennuksemme. Tuomiokirkkoa on laajennettu sittemmin useaan otteeseen.

Ruotsin siirryttyä katolilaisuudesta luterilaisuuteen Turun tuomiokirkon monet sivualttarit jäivät pois käytöstä. Kenraalikuvernööri Pietari Brahen aikana kirkko muuttui hautausmaaksi, kun tyhjät kappelit muutettiin ruumishaudoiksi. Kirkossa on kaikkiaan 92 muurihautaa, joissa on yksi tai useampia arkkuja. Samalla kirkosta tuli Suomen upein barokkimiljö. Tulipalot ovat myöhemmin tuhonneet tämän aikakauden esineet kivisiä hautamonumentteja lukuun ottamatta. Kirkkoon hautaaminen kiellettiin koko maassa 1820-luvulla.

Kirkko on kestänyt historiansa kuluessa useita tulipaloja sekä kuusi sotaa. Talvi- ja jatkosodan aikana kirkko pääsi ränsistymään. Lisäksi Turussa joutui pommitusten kohteeksi myös noin 450 taloa, Turun linna sekä satama.

Turun tuomiokirkko on edelleen

aktiivisessa käytössä. Nykyisin kirkossa järjestetään kahdeksalla kielellä jumalanpalveluksia. Kirkkoa ei kuitenkaan enää käytetä siunaustilaisuuksiin kuin harvoissa tapauksissa.

Pyhän Hengen kappeli

Viimeisenä tutustumiskohteenamme oli maanalainen Turku ja siihen kuuluva askeettisen kaunis Pyhän Hengen kappeli, mikä on rakennettu liikerakennuksen kellariin, ikivanhan kirkon kuoriosan raunioille. Nykyisessä kappelissa vanhaa ovat ainoastaan sen keskiaikaiset seinät, ja sinne sopii istumaan useampi kymmenen henkilöä.

Nykyisen Pyhän Hengen kappelin paikalla sijaitsi Pyhän Hengen kirkko aina 1600-luvulle saakka. Paikalla on sijainnut aikanaan myös Pyhän Hengen Hospitaali -järjestön ylläpitämä sairastupa ja hautausmaa.

Ensimmäiset tiedot tontilla sijainneesta Pyhän Hengen talosta löytyvät jo 1390-luvulta. Kristillisen sanoman levittämisen ohella järjestö auttoi köyhiä, sairaita ja vanhuk-
sia. Pyhän Hengen talon yhteyteen

rakennettiin 1400-luvulla kappeli. Pyhän hengen talon toiminta päättyi uskonpuhdistuksen myötä 1500-luvun alkupuolella.

Kappelista tuli myöhemmin kirkon kuoriosaksi, kun Juhana III päätti 1500-luvulla rakennuttaa kappelin paikalle luterilaisen Pyhän Hengen kirkon saadakseen suomalaiset kannattajikseen. Kirkon rakentaminen aloitettiin vuonna 1588. Rakennustöitä jatkettiin myöhemmin 1600-luvulla, mutta hanke ei koskaan täysin valmistunut ja lopulta kirkko purettiin ja sen olemassaolo unohtui lähes kolmeksisadaksi vuodeksi.

Kirkon tontti joutui 1900-luvun loppupuolella arkkitehti Benito Casagranden omistukseen. Ennen uusien rakennustöiden aloittamista hän kustansi tontilla suoritettuja arkeologisia kaivauksia. 1980-luvulla suoritetuissa kaivauksissa tuli esiin raunio, joka paljastui Pyhän Hengen kirkon kuoriosaksi. Kaivausten yhteydessä löytyi myös vanha hautausmaa ja satoja luurankoja. Kirkon kuorin raunioille rakennettiin uusi kappeli 1900-luvun lopulla. Löytyneet luut on haudattu nykyiseen kappeliin.

Kappelin suunnitteluun osallistui omistajan lisäksi myös taiteilija, pappi Hannu Konola. Kappelin alttaria koristavat piikkilangasta väännetty krusifiksi, aura, myllynkivi sekä heinäseipäät. Ne symboloivat kiitosta orjantappuroista kärsineelle Vapahtajalle ja työn ääressä ahkeroineille esi-isille.

Casagranden perheen ylläpitämä kappeli on vihitty roomalaiskato-
liseksi pyhäköksi, jossa jokainen kirkkokuntaan katsomatta voi käydä hiljentymässä. ●

Turun tuomiokirkon 1500-luvulla tyhjiksi jääneet sivualttarit muuttuivat 1600-luvun kuluessa hautakappeleiksi ja ruumishaudoiksi.

Oppaanamme toimi Turun tuomiokirkossa pitkän päivätyön kirkon vahtimestarina tehnyt Aiju von Schönerman. Saimme häneltä rautaisannoksen Turun historiaa.

Tiina & Petri

— 5. SYYSKUUTA 2015 —

Tiina & Petri

— 5. SYYSKUUTA 2015 —

Hauska idea sukujuhliin

KUVAT SAKARI PARTIO

Syksyllä 2015 vihityt Tiina ja Petri saivat häistänsä hauskan muiston, kun juhlaan osallistuneet sukulaiset painoivat sormenjälkensä lehdiksi sukupuuhun.

Samaa helppoa ja mukavaa ideaa voi soveltaa muihinkin sukujuhliin.

Lähetä Orpanaan kuva omasta sormenjälkisukupuuustasi!

Miten iso lehvästö sinun puuhusi saatiin?

Kiitokset Rainelle!

Tampereen seudun sukututkimusseura kiittää lämpimästi puheenjohtajan tehtävistä jättäytyvää Raine Raitiota. Raine toimi seuran kärkihahmona lähes kymmenen vuoden ajan tultuaan valituksi puheenjohtajaksi vuoden 2005 syksyn ylimääräisessä vuosikokouksessa.

Raine astui seuran johtoon aikana, jolloin seuran tulevaisuus oli vakavasti uhattuna. Seuran ansiokas puheenjohtaja Antti Lähde oli joutunut luopumaan henkilökohtaisista syistä tehtävästään, eikä etsinnöistä huolimatta uutta hyvää puheenjohtajaa tuntunut löytyvän.

Tilanne kriisiytyi maaliskuun 2005 vuosikokouksessa, jossa osallistujat joutuivat tekemään vaikean päätöksen. Mikäli uutta puheenjohtajaa ei löytyisi, olisi seuran lopetettava toimintansa. Seuran aiempi puheenjohtaja Eino Koskinen suostui toimimaan väliaikaisena puheenjohtajana puolen vuoden ajan syksyllä 2005 järjestettävään ylimääräiseen vuosikokoukseen asti. Syksyyn mennessä olisi löydyttävä puheenjohtajaehdokas kokouksen valittavaksi. Koko seuran suureksi huojenukseksi syksyllä saatiinkin erinomainen uusi puheenjohtaja tietokirjailija Raine Raition suostuessa tehtävään.

Rainesta seura sai mukavan, leppoisan, laajasti sukututkijoita ja sukututkimusta tuntevan puheenjohtajan. Häneltä saa apua kiperämmissäkin sukututkimuspulmissa. Runsaan tietämyksensä ja selkeän ilmaisukykyensä ansiosta hän on suosittu luennoija sekä tiedotusvälineille mainio haastateltava.

Erityiset kiitokset Raine on ansainnut kirjallisista töistään. Raine on kirjoittanut Orpanaan lukuisia mielenkiintoisia artikkeleita sekä elvyttänyt seuran Vuosikirjan, jonka viimeisimmät numerot perustuvat täysin Rainen kirjoituksiin. Rainen ansiosta myös sukututkija Pentti Heinosen laaja tutkimusaineisto saatiin järjestettyä ja siirretyksi Hämeenlinnan maakunta-arkistoon kaikkien sukututkijoiden käyttöön.

Tampereen seudun sukututkimusseura ry

Esityslista – vuosikokous 2016

Aika Tiistai 26.1.2016 klo 18.00

Paikka Monitoimitalo 13, kokoustila Strömmer, 4. krs
Satakunnankatu 13 (sisäänkäynti Pellavatehtaankadulta)

1. Kokouksen avaus
2. Kokouksen puheenjohtajan, sihteerin ja pöytäkirjantarkastajien (2) valinta
3. Kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus
4. Vuoden 2015 toimintakertomus ja tilinpäätös sekä toiminnantarkastajien lausunto
5. Vuoden 2015 tilinpäätöksen vahvistaminen ja vastuuvapauden myöntäminen hallitukselle ja muille tilivelvollisille
6. Vuoden 2016 toimintasuunnitelman vahvistaminen
7. Vuoden 2016 talousarvion vahvistaminen
8. Jäsenmaksun suuruus vuodelle 2016
9. Hallituksen puheenjohtajan ja jäsenien (5) valinta
10. Toiminnantarkastajien (2) ja heidän varamiestensä (2) valinta
11. Muut kokoukselle esitetyt asiat
12. Kokouksen päättäminen

Yhdistyksen toimikausi on kalenterivuosi (8 §). Kohtien 9. ja 10. henkilövalinnoissa toimikausi on vuosikokousten välinen aika (6 § ja 8 §).

Tampereen seudun sukututkimusseura ry:n säännöt on luettavissa seuran verkkosivuilla osoitteessa www.tamsuku.fi/saannot.html.

Tervetuloa valitsemaan uusi puheenjohtaja!

Tampereen seudun sukututkimusseura ry:n vuosikokous on tiistaina 26.1.2016 klo 18.00 Monitoimitalo 13:n neljännessä kerroksessa kokoustila Strömmerissä (Satakunnankatu 13, Tampere). Talossa on hissi.

Vuosikokouksen aluksi kahvi-/teetarjoilu. Kaikki seuran jäsenet ovat tervetulleita kokoukseen keskustelemaan ja päättämään seuramme toiminnasta.

Yksi kokouksen tärkeimmistä aiheista on uuden puheenjohtajan valinta. Seuraa kymmenen vuoden ajan luotsannut Raine Raitio on ilmoittanut, ettei ole enää käytettävissä puheenjohtajana.

HUOM. Vuosikokousiltana 26.1.2016 seuran kirjasto on suljettu. Tapaamme Vanhalla kirjastotalolla kevään ensimmäisessä esitelmäillassa tiistaina 9.2.2016 klo 18.00. Kirjasto on silloin avoinna normaaliin aikaan klo 17.00-18.00.

Talousaliupseerin ja valistus- ja tiedotusupseerien merkintöjen vertailua jatkosodan ratkaisuvaiheista

JOUNI KOSKELA

Isäni, kersantti Niilo Koskela teki vuonna 1944 päiväkirjamerkintöjä Aseveljien kalenteriinsa. Tuo kalenteri oli varsinainen löytö, kun se tuli viime vuonna esille syntymäkotini vintiltä taloa myyntikuntoon laitettaessa. Kalenterissa on merkintöjä jatkosodan yleistilanteesta, isän oman joukko-osaston tiedoista ja henkilökohtaisista asioista.

Yleismerkinnöistä minulle tuli halu verrata, mitä isäni kirjoitti Karjalan Kannaksella, ja mitä kirjoittivat samaan aikaan tunnetut valistus- ja tiedotusupseerit **Olavi Paavolainen** Päämajassa Mikkeliissä ja **L. A. Puntila** Itä-Karjalassa Äänislinnassa. Minkälaisia olivat kolmen kirjoittajan merkinnät ja tuntemukset suurhyökkäyksen alkaessa kesäkuussa ja minkälaisia aselevon koittaessa syyskuussa.

"Ryssä aloitti hyökkäyksen panssari- ja ilmavoimien tukemana"

Kesäkuussa 1944 jatkosodan asemasotavaihe päättyi, kun puna-armeijan suurhyökkäys alkoi Karjalan Kannaksella. Puna-armeijan miesmäärä oli Kannaksella nelinkertainen Suomen miesmäärään verrattuna. Suomen armeijan maavoimien kokonaisvahvuudesta vajaa yksi neljäsosa oli Kannaksella. Hyökkäyskaistalla oli vain yksi suomalainen rykmentti kolmea venäläistä divisioonaa vastassa.

Eversti Yrjö Valkaman johtama JR57 oli Lempaalassa vihollisen läpimurtokehässä. Isäni palveli tuolloin talousaliupseerina JT57:n III pataljoonas-

sa. Valkama kehui joukko-osastoon: *Se ei kertaakaan ilman annettua käskyä jättänyt asemiaan tai perääntynyt, ja kuitenkin sen tehtäväksi lankesi muun muassa ottaa vastaan venäläisten suurhyökkäyksen toinen läpimurtokiila Lappalaisenmäellä.*

Koskela Kannaksella 9.6.1944: Ryssä aloitti hyökkäyksen panssari- ja ilmavoimien tukemana. 10.6.1944: Ilmavoimat liikehti kohta aamusta alkaen. 24 pudotettua.

Paavolainen Päämajassa 10.6.1944: Taasko historiallinen päivä? Päivä uutisissa luetaan virallinen tiedotus, jota ei ensi alussa ole uskoa: Venäläiset alkaneet Kannaksella yleishyökkäyksen. Sataa, on äkkiä taas tullut kylmä. Yleishyökkäys... Kaamea sana näin yhtäkkiä ja ilman mitään selityksiä... 12.6.1944: Sensuuri alkaa pidättää aseveljeyteen viittaavia uutisia. Niinpä on nyt kielletty kaikki suomalaista SS-pataljoonaa koskevat jutut ja kuvat.

Koskela 13.6.1944: Kuormasto pantiin lähtökuntoon. 14.6.1944: Lähdettiin Lempaalasta klo 1.30.

Paavolainen 15.6.1944: Rukajärvellä lomalta palaavat sotilaat tuovat sinne toinen toistaan hurjempia huhuja Kannaksen tapahtumista, mutta silti miehet ovat luottavaisempia kuin upseerit. 17.6.1944: Venäläisten keskitykset ovat olleetkin yllättävän suuret. 20.6.1944: Olen ollut sitä mieltä, että niin kauan kuin apua ei Venäjää vastaan ole muualta saatavissa, on otettava se Saksasta ja oltava sen kanssa siksi hyvissä väleissä...

"Tätä sotaa kestänyt tasan kolme vuotta"

Perääntymistaistelut jatkuivat.

Koskela 18.6.1944: Vuokselassa klo 1.30 Rautiaisen taolossa. Tätä sotaa kestänyt tasan 3 vuotta. 23.6.1944: Ryssä yritti yöllä maihinnousua, mutta lyötiin takaisin. 1.7.1944: Ryssä painostaa Äyräpäässä kyllä kovasti. 10.7.1944: Olin Vuokselan kirkossa, kesken jumalanpalveluksen tuli hälytys. 12.7.1944: Yöllä lähdettiin liikkeelle. Soppakuskissa iltapäivällä paljon haavoittuneita.

Paavolainen 8.7.1944: Myöhään illalla kuulen, että venäläiset ovat ylittäneet Vuoksen Vuosalmella! 13.7.1944: Tykkien mahtava yhteissarja kumahtaa Vuosalmen suunnasta. Komea Vuoksen silta on poissa ja korvattu puisella... Vuoksenlaakson viimeiset päivät... Näiden seutujen kerho- ja insinöörikulttuuri on kohta ohimennyt satu.

Vuosalmen ja Äyräpään taisteluista eversti Valkama totesi: *Se (JR57) kävi erittäin raskaan torjuntataistelun Vuosalmella, missä 1075 miestä kaatui, haavoittui tai joutui vangeiksi. Karkureita ei ollut.*

"Aselepo? Väli rauha allekirjoitettu"

Elokuussa presidentti Risto Ryti erosi, marsalkka Mannerheim toimi sekä ylipäällikkönä että presidenttinä, Suomi erkaantui Saksan aseveljeydestä ja kävi aselepo- ja rauhanneuvotteluja Neuvostoliiton kanssa. Koitti syyskuun alku 1944 ja uusi aika, jota on sanottu myös ajaksi "Suomi vuonna 0".

Koskela 4.9.1944: Aselepo? Klo 8.00. 5.9.1944: Ryssä ampui kuitenkin koko päivän. Vasta tänä aamuna tuli hiljaisuus.

Puntila 4.9.1944: Sana rauha on ihana sana. Täällä oli määräys lopettaa tuli klo 7, radiossa sanottiin klo 8; vanha Sandelsin ajan virhe... Ryssän ammunta ja hyökkäyskin jatkunut.

Paavolainen 5.9.1944: Minun on huomiseen mennessä tehtävä ehdotus Marskin aselepoa koskevaksi päiväkäsiksi! Herra Jumala, vieläkö moinen homma.

L. A. Puntilan pyrkimyksiä vallan ytimen läheisyyteen kuvastaa hyvin hänen hankkiutumisensa paikan päälle rintamalinjalle todistamaan rauhanvaltuuskunnan siirtymistä kohti Moskovaa 7.9.1944. Puntila oli omien sanojensa mukaan paikalla "historian hengettärenä". Koskela kirjoitti samana päivänä kalenteriinsa: Suomen valtuuskunta Moskovassa.

Paavolainen 10.9.1944: Annetaan Päämajassa virallinen määräys, että saksalaiset kunniamerkit on poistettava asetakkien rintamuksista.

Koskela 13.9.1944: Hackzell (pääministeri) sairastunut Moskovassa.

Puntila 15.9.1944: Kuulin juuri aamu-uutisten joukossa, että Hackzell on saanut halvauksen.

Koskela 19.9.1944: Lähdettiin Vuokselasta klo 15.30. Väli rauha allekirjoitettu. Marssimme kohti uutta rajaa. 21.9.1944: Uusi hallitus. 22.9.1944: Pääministeri Castren.

Puntila 20.9.1944: En ole milloinkaan, edes talvisodan viime päivinä ollut niin hirvittävässä henkisessä purituksessa kuin näinä kolmena viikkona. Syvällä on elänyt tietoisuus odotettavana olevasta koettelemuksesta ja sen väistämättömyydestä.

Koskela 24.9.1944: Tänä aamuna klo 7.15 ylitimme uuden rajan.

"Vapaa? Lähtö siviiliin"

Isäni lähes viisivuotinen sota ei ollut vielä kuitenkaan ohi. Siviiliin pääsy sai odottaa, kun tuli muuttuneen politiikan tuoma lähtö ns. Lapin sotaan ajamaan entisiä kumppaneita saksalaisia pois maasta. Isäni sotaretki jatkui Tornioon saakka, mistä hän marraskuussa 1944 pääsi siviiliin.

Paluu alkoi 16.11.1944 laivalla Tornion Vaasaan ja jatkui junalla ja autolla kohti Satakunnan kotiseutuja Hämeenkyröön. 24.11.1944: Vapaa? Lähtö siviiliin klo 10.00. 25.11.1944: Kotona??

Kivääri vaihtui lapioon. Isälläni alkoivat rauhan työt niin töissä, yhteisten asioiden hoitamisessa kuin muussa siviilielämässä. 26.11.1944: *Tanssit Honkasalossa.* 29.11.1944: *Kävin Herttualan myllyssä.* 14.12.1944: *Osuuskassan kokous klo 18.00. Pienviljelijäyhdistyksen kokous klo 19.00.* 15.12.1944: *Meijerin kokous klo 15.00.*

Heisk aman & usero.
9 P. Ensio, Ensi Ryssä otettiin
hyökäykseen, par, orai
p ihunvaimeus
Tukemana,
10 L. Seppo Huurvoimat
lukehti kalita aa.
mista aikaa?
34 pudutettu.

Kuu nous. 20,17
Lain kirjain?
Raukkaal sadetta
4 M. Mooses
Kuu nous. 20,17
Y. 9-44 klo 8.00
Ryssä ampuu kivi
6 Ti. Mainio
Kuu nous. 20,30. 5,26-19,11.
vasta Taina aamun
tuli hiljaisuuks.
Pudutettu.

24 P. Lempi
Kuu lask. Vapaa?
Lähtö siivilin
klo 10.00
25 L. Katri, Kaarina
Kuu lask. 101. 8,45-15,28
Katri

Niin isäni kuin satojentuhansien hänen kaltaistensa miesten elämäntyönä oli ollut sota, jonka vaikutukset seurasivat heitä ja heidän läheisiään koko loppuelämän. Heidän ansiostaan Suomen historiaan voitiin kirjoittaa luku vapauden ja itsenäisyyden säilymisestä. ●

Jutun päähenkilöt

Niilo Koskela, 1914–1990, pienviljelijä Hämeenkyrön Kintuksesta. Reservin ylikersantti, talvi- ja jatkosodan taistelija.

Olavi Paavolainen, 1903–1964, kirjailija. Sodan aikana valistus- ja tiedotusupseerina Päämajassa.

L. A. (Lauri Aadolf) Puntila, 1907–1988, historian professori, poliitikko. Sodan aikana valistus- ja tiedotusupseerina.

Yrjö Valkama, 1894–1975. Jatkosodassa JR57:n komentaja, kenraalimajuri, olympiatason uimahyppääjä, urheilujohtaja.

Lähteet

Niilo Koskela, Aseveljien kalenterin 1944 merkinnät.

Olavi Paavolainen, Synkkä yksinpuhelu. WSOY, 1946.

L. A. Puntila, Kenttäpostia 1944. Tammi, 1972.

Yrjö Valkama, Paloja ja piloja kentiltä ja kenttien ääritä. WSOY, 1956.

Senkin tonaatus!

Jouni Koskela kirjoitti ensimmäisen historiallisen romaaninsa "Kaleidoskooppi – Unohtuneen Arvon tarina" vuonna 2014. Hän nimesi sen Kyröjoki-sarjan ensimmäiseksi teokseksi. Sarjan toinen teos "Senkin tonaatus!" sisältää tositarinaa niin maailman-, Suomen kuin paikallishistoriasta ja kirjoittajan suvusta. Tositarina on maustettu kaunokirjallisilla täydennyksillä.

Tamperelainen kulkukauppias lähti sodan jälkeen polkupyörällään kauppakierrokselle ja kävi vuosittain myös Hämeenkyrön Kintuksessa. Kulkukauppias sai uteliailla kyselyillään ja keskustelun virityksillään pienen kylän ihmisten salaisiakin asioita selville.

Miksi Kintuksessa puhuttiin vuoden 1936 Berliinin olympiakisoista ja suurjuoksija Volmari Iso-Hollosta ja hänen istumisestaan Saksan valtakunnankansleri Adolf Hitlerin vieressä?

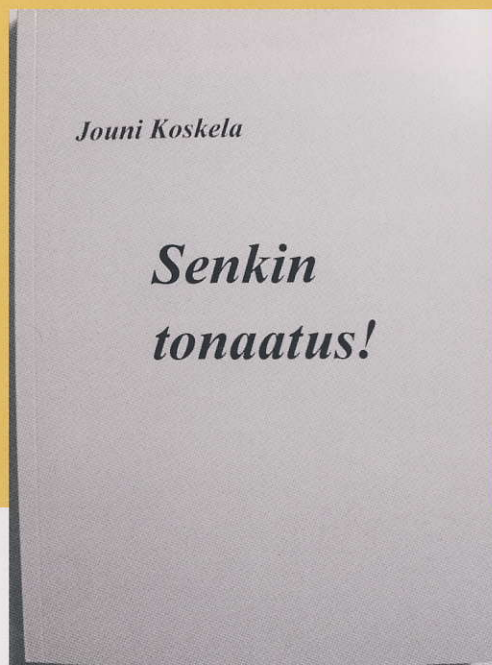
Mitä kirjoittivat jatkosodasta kersantti Niilo Koskela Karjalan Kannaksella, kapteeni L. A. Puntila Itä-Karjalassa ja luutnantti Olavi Paavolainen Päämajassa? Oliko näkemyseroja? Miten kävi sotamiehelle, joka ei palannut ajoissa pitkältä lomaltaan kesäkuussa 1944?

Miten muuttui suomalainen yhteiskunta 1960-luvulla? Mitä kertoivat sotaveteraanit tuolloin? Keskustelua rydyttivät edelleen aseveljeys Saksan kanssa ja ryssäviha.

Ja kaiken takana on kirjan nimen mukainen arvoitus. Saiko kulkukauppias selville, mistä oli saanut alkunsa sanonta "senkin tonaatus!"?

Kirjassa on 212 sivua ja se sisältää liitetietoina kirjassa mainittujen oikeiden henkilöiden nimiluettelot ja sananselitysluettelot. Teos sopii lahjakirjaksi historiasta ja tarinoista kiinnostuneille.

Kirjaa myy Kyröstieto ay/Jouni Koskela 15 euron hintaan (plus postikulut 4 euroa). Tilaukset sähköpostitse osoitteesta perhe.koskela@kolumbus.fi.

Sukututkimuspäivä

Sampolassa lauantaina

23.1.2016

Seura järjestää lauantaina 23.1.2016 sukututkimuspäivän yhteistyössä Tampereen seudun työväenopiston kanssa Sampolassa, Sammonkatu 2. Päivän teemana ja kulkeminen ja tiedonvälitys.

Ohjelma

- 10.00** Näyttely avataan
- 11.00** Sukututkimuspäivän avaus
- 11.10** "Mitä väliä on historialla" -teoksen julkistaminen
- 11.30** FT Ulla Koskinen: Armas vaimo, rakas veli: rälssiperheen kirjeenvaihtoa 1500-luvulla
- 12.15** Lounastauko
- 12.30** Tietoisku: Näin aloitat sukututkimuksen
- 13.30** Jalkaväensotilaat matkalla 30-vuotiseen sotaan. Aseet, asusteet ja matkanteko.

Esitelmän yhteydessä Harmaasudet ry:n historiaa elävöittävä näyttös
- 14.30** Dos. Jussi Hanska: Pyhiinvaellukset kristillisen kirkon historiassa
- 15.30** Päätössanat
- 16.00** Näyttely suljetaan

Tapahtuman yhteydessä sukututkimusaiheisen kirjallisuuden ja muun materiaalin myyntiä ja esittelyä.

Tilaisuus on kaikille kiinnostuneille avoin ja pääsymaksuton.

Tervetuloa!

Sukututkija tehtaantyöläisten jäljillä

RAINE RAITIO

Tammerkoski ja Satakunnansilta kuvattuna 1900-luvun alussa painetussa postikortissa. Taustalla oikealla näkyvät Tampellan tehtaat.

Tampere perustettiin aikanaan liikenteellisesti hyvälle paikalle, liikennereittien solmukohtaan. Kosken rannalla sijainnut kaupunki oli ihanteellinen myös teollisen toiminnan kannalta. Tammerkoski houkutteli 1700- ja 1800-luvulla paikkakunnalle kosken tuottaman energian vuoksi useita teollisuusyhtiöitä, joiden toiminta jatkui pitkälle 1900-luvulle asti.

Laukontori ja Takon tehtaat 1950- ja 1960-luvun vaihteessa. Kuva: Albin Aaltonen.

Globalisoituminen, talouden ja teollisuuden murros on sittemmin muuttanut teollisuuden tuotannon rakenteita. Monet perinteiset yritykset ovat kadonneet ja uusia on tullut tilalle. Useat teollisuuslaitoksista ehtivät toimia vuosikymmeniä ja työllistää monia perheitä jopa usean sukupolven ajan.

Tutkiessaan tamperelaisia sukuja sukututkija törmää väistämättä myös teollisuushistoriaan. Tällöin ensimmäisiä kysymyksiä on, mistä etsiä tietoa ja mikä ja millainen yritys esivanhempien työpaikka oikein oli.

Talouselämän kehittyminen loi mahdollisuudet yritystoiminnalle

Lähtölaukaus kaupungin teollistumiselle tapahtui jo 1783, kun kupariseppän kisällä Abraham Häggman perusti Tampereen ensimmäisen tehtaan. Lumpupaperia valmistanut

laitos hyödynsi kosken keskiputouksen antamaa vesivoimaa.

Vähitellen kosken rantaan tuli muitakin yrittäjiä. Vuonna 1820 James Finlayson perusti kosken länsirannan yläputoukselle puuvilatehtaan. Sen vastarannalle perustettu, rautaa jalostanut Tampereen masuuni aloitti toimintansa vuonna 1844. Vuonna 1856 Adolf Törngren sai toimiluvan pellavakehräämöä ja -kutomoa varten. Edellä mainitut yritykset yhdistettiin 1861 Tampereen Pellava- ja Rauta-Teollisuus Osake-Yhtiöksi. Myöhemmin nimi muutettiin lyhempään ja helpommin kirjoitettavaan muotoon Oy Tampella Ab.

1860-luku käänsi maamme historian uusiin uumiin. Maakaupan ja sahateollisuuden vapautus, elinkeinovapaus ja muuttovapaus antoivat yksityiselle kansalaiselle toivotun toimintavapauden ja kannustivat heitä oma-aloitteisuuteen. Ammatinharjoittamisen entiset merkantilistiset esteet poistuivat ja tilalle tuli yrittämisen vapaus. Säätyjärjestelmä

murtui, ihmisen syntyperän merkitys väheni ja yksilön elämänkohtalon määrääväksi tekijäksi nousi ainakin periaatteessa hänen oma kyvykkyytensä.

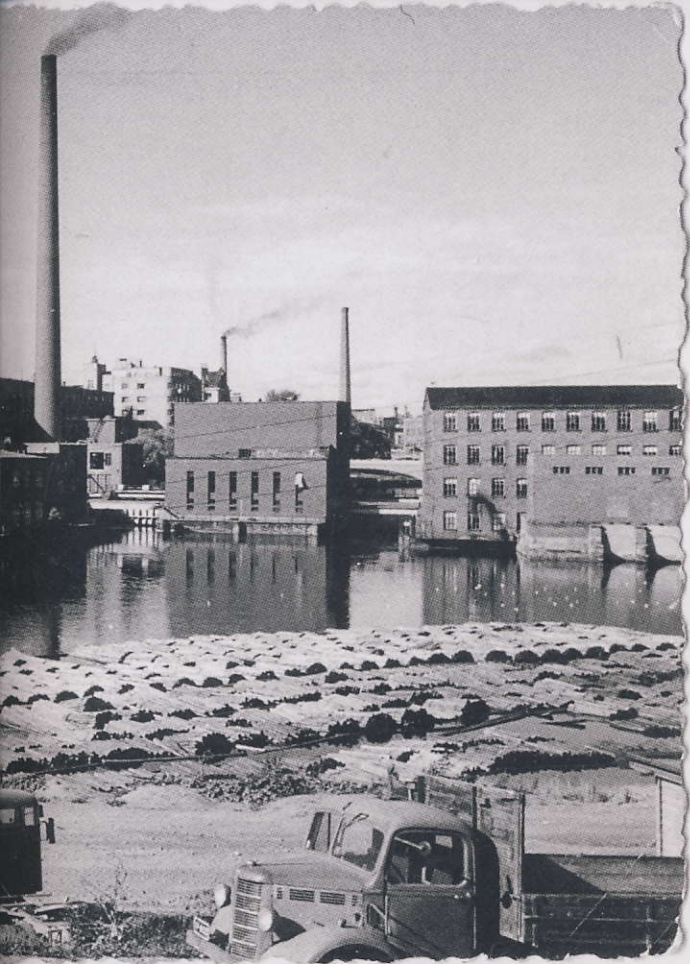
Maatalousvaltainen yhteiskunta alkoi teollistua ja kaupungistua. Samalla myös Tampere alkoi laajentua ja muotoutua yhä enenevässä määrin teollisuuskaupungiksi.

Vuodet 1860–1914 olivat elinkeinoelämän monipuolistumisen ja kasvun aikaa, jolloin myös yhteiskunnan koko perusrakenne muuttui ja yhteiskunnallinen työnjako yhdessä teknisen kehityksen kanssa kasvatti tuotantoa. Aikakauden johtoteemana oli pyrkimys taloudelliseen kasvuun.

Teollisuus synnytti Tampereen

Jotta tehtaat olisivat voineet toimia, ne tarvitsivat työntekijöitä, joita ne saivat paremman elämän toivossa kaupunkiin muuttaneista maaseudun asukkaista.

Tampereen tarjoamien teollisuustyöpaikkojen merkitys on ollut

monille suvuille ja koko kaupungin kehityksen ja menestyksen kannalta elintärkeää.

1800-luvun lopulla Tampereen tärkein elinkeino oli tekstiiliteollisuus, joka työllisti erityisesti nuoria naisia. Teollisuus säilyi keskeisenä elinkeinona myös seuraavalla vuosisadalla. Vuonna 1940 Tampereen noin 80 000 asukkaasta yli puolet sai toimeentulonsa teollisuudesta. Vielä vuonna 1975, kun kaupungissa oli jo yli 168 000 asukasta, yli 20 prosenttia sai toimeentulonsa teollisuudesta.

Yleistietoa Tampereen yrityshistoriasta löytyy mm. Koskesta voimaa

-verkkojulkaisusta ja Tampereen kaupungin historia -sarjan eri osista sekä yrityksistä kirjoitetuista historioidista ja historiikkeista.

Tämän kirjoituksen liitteenä oleva luettelo yrityshistoriikkeista ja -historioista ei pyri olemaan mitenkään täydellinen ja tyhjentävä katsaus asiaan, mutta se antaa kuitenkin tietoa suurimpien tamperelaisten yritysten toiminnasta sekä vinkkejä siitä, mistä lisätietoa voi löytyä.

Sukututkijan kannalta erityisen antoisaa materiaalia ovat suurimpien yritysten henkilökuntalehdet, kuten Tampella tänään -lehti, joissa on

mm. haastatteluja, merkkipäiväkirjoituksia ja tietoja yrityksen työntekijöiden harrastuksista.

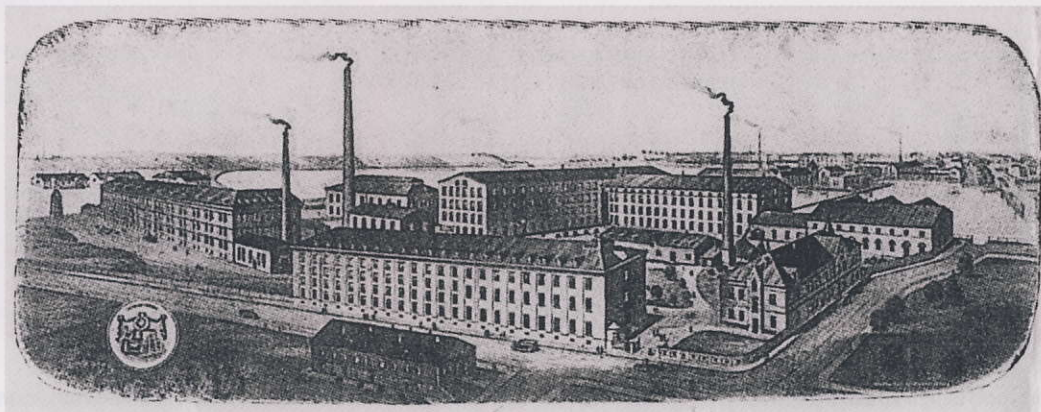
Elka palvelee myös sukututkijoita

Kirjallisuuden lisäksi tietoa löytyy myös arkistoista. Teollisuushistoriaa tutkivan aarreaitta on Suomen Elinkeinoelämän keskusarkisto eli ELKA.

Elkasta löytyy myös usean tamperelaisyrittäjän arkistot. Näihin kuuluvat mm. Aaltosen tehtaat (Aaltosen kenkätehdas Oy ja Tampereen kenkätehdas), Suomen Trikoo Oy Ab, Finlayson Oy Ab, Serlachius G. A. Oy Tako, Tampella Oy Ab, Lokomo Oy, Haarlan Paperitehdas Oy, Haarla Raf. Oy, Sarvis Oy ja Winter Oy.

Elkan arkistoissa löytyy myös sukututkijalle paljon mielenkiintoista aineistoa. Yritysten arkistoista voi löytää tietoja henkilöiden elämäntaakasta ja työurasta ko. yrityksessä. Joskus tietoa on hyvinkin paljon, riippuen yrityksen koosta ja säilyneistä asiakirjoista.

Yritykset hoitivat henkilökuntaansa monin eri tavoin. Yritysarhistossa saattaa olla koulunkäyntiin, asumiseen, kulutukseen, harrastustoimintaan, sosiaalihuoltoon ja työterveyshuoltoon liittyviä henkilökohtaisia asiakirjoja. Parhaimmillaan arkisto saattaa antaa sukututkijalle tutkittavan henkilön koko elämän historiaselvityksen, sillä usein työntekijät ja heidän perheensä olivat tehtaan patruunan huolenpidon alaisina kehdestä hautaan asti. Toisinaan tämä ketju saattaa ulottua jopa useamman sukupolven ajalle.

Tampereen Verkatehdas vuonna 1931.

Haarlan paperitehtaan kannattavuuden heikentyessä se fuusioitiin Yhtyneet Paperitehtaat Osakeyhtiöön 1970-luvun lopulla. Irma Raitio pinoamassa hylly- ja joulukäärepaperia Yhtyneet Paperitehtaat Oy Raf. Haarlan tehtaalla Tesomalla 1980-luvun alkupuolella. Tehdas toimitti hyllypapereita ja lautasliinoja Suomen lisäksi Keski-Eurooppaan ja Skandinavian maihin. Kuva Raine Raition kokoelmista.

Henkilötietojen säilyminen on kuitenkin kiinni yrityksen arkistointitavoista. Arkistoituihin asiakirjoihin kuuluvat mm. tehtaan koulujen päiväkirjat ja oppilasmatrikkelit todistuksineen, työurahakupaperit, työntekijäluettelot, työtodistukset, valokuvia, työväen asuntojen henkilö- ja vuokranmaksutiedot, tehtaan kaupan asiakastilit, tehtaan urheiluseuran tuloluettelot, muu kulttuuri-

toiminta, tehtaan työterveyshuollon asiakirjat ja tapaturma-asiakirjat, tehtaan säästökassan kirjanpito, tehtaan sosiaaliasiat, kuten lapsi-, sairaus- ja hautausavustukset sekä yhtiön eläkekassan asiakirjat.

Elkassa säilytettävät asiakirjat ovat vapaasti kaikkien tutkijoiden käytettävissä. ●

Lähteet ja kirjallisuus

www.elka.fi (Elinkeinoelämän keskusarkisto ELKA, Mikkeli)

Kansanvalistusseuran kalenteri 1910.
Kansanvalistusseura. Helsinki 1909.

Tampereen Verkatehdas Osakeyhtiö. Viilalangoista ja käytöstä. Tampere 1931.

Suomen Sahanterätehdas Osakeyhtiön tuote-etiketti Raine Raition kokoelmista. Yritys valmisti mm. raami- ja sirkkelisahoja, justeeri-, tukki- ja halkosahoja sekä sahanteriä sahoille, selluloosa- ja paperitehtaille.

Tampereen Pellava ja Rautateollisuus Oy:n

Pellavatehdas

valmistaa kaikkia pellavateollisuuden kuuluvia tuotteita niin **Kankaita** kuin **lankojakin**.

Erityisesti suositellaan:

Pöytäliinäkankaita, jotka ovat kudotut eteväin taiteilijain laastimien ajankukaisiin malleihin. **Liinapalttinoita**, **Kalanpyydyslankoja** y. m. Ainoastaan puhtaasta, sekoittamatonta pellavaa.

Konepaja

suorittaa kaikkia konepajaan kuuluvia töitä.

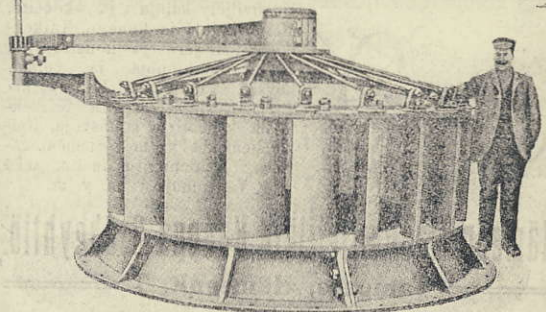
Erityisyys:

Vetureita, Höyrylaivoja.

Täydellisiä koneistoja **puuhio-** **moille ja Vesi-** y. m.

Turbineja.

Kustannusarvioita ilmaiseksi.

Tampereen Pellava- ja Rauta-Teollisuus Osake-Yhtiö (myöh. nimellä Tampella) tuotti toimintansa aikana patoja, punnuk- sia, laivoja, vetureita, tykkeitä, kranaatinheitimiä, kalliopora- koneita, vesiturbiineja, höyrykattiloita ja paperikoneita. Se oli mukana kun höyryvoima vei liikenteen kiskoille ja sisä- vesillemme, kun jokiamme valjastettiin sähköntuotantoon ja kun ensimmäisiä ydinvoimaloita rakennettiin Suomeen. Met- alliteollisuudesta tuli yhtiön kivijalka. Pellava säilyi kuitenkin pitkään metalliteollisuuden rinnalla. Sen osuus oli yhtiön täyttäessä 125 vuotta enää yksi promille yhtiön liikevaihi- dosta. Vuonna 1934 yhtiö laajeni, kun siihen liitettiin Lapin- niemessä sijainnut Tampereen Puuvillateollisuus Osakeyhtiö.

K. F. Dunderberg'in Konepaja

Tampereella.

Valmistaa:

Höyrykoneita ja -kattiloita, saha-, höy- lä-, mylly- ja nahka- tehdaskoneita, väli- vaihtoja sekä kaikkia konepaja-alalle kuu- luvia töitä.

Erikoisalana:

Myllykoneet, joita valmistetaan rautajalustaisia koko- naan raudasta (Smk:sta 360: — ilman kiviä korkeampiin hintoihin) ja rautaosia puutelineitä varten (Smk:sta 225: — ilman kiviä korkeampiin hintoihin). Myllyt ovat lujaa, käytännöllistä rakennetta Näyttelyssä palkittuja.

Maataloushöyrykoneita kattiloineen, erityisesti 6 teh. hevosvoimaisia Smk:aan — 1,400: —

Pärehöylyä. Turvepehkunpientäjiä.

Tehkää tilaukset ajoissa, sillä valmistan ne siinä jär- jestyksessä, kun ne saapuvat.

Dunderberg oli tamperelainen keskisuuri konepaja. Yhtiön arkisto on lähes täysin hävitetty. Lähes kaikki, mitä yritykses- tä tiedetään, on koottu Juhani Valannon teokseen Dunder- bergien tarina. Kuva: Kansanvalistusseuran kalenteri 1910.

Tampereen Kenkätehdas

Omistaja Emil Aaltonen

Tutkikaa tarkoin, minkä tehtaan jalkineet ovat parhaita, tehdessänne ostoksianne.

Tampereen Kenkätehdas

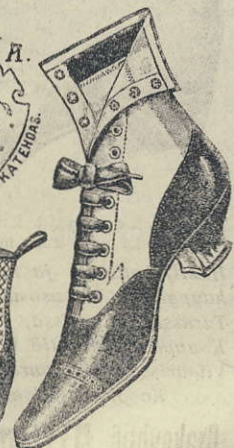
Omist.: Emil Aaltonen

Tampere

Valmistaa ainoastaan **"VAKUUSKENKIÄ"**

parhaimmista aineista ja koska tehtäseen on han- kittu uusimmat ja parhaim- mat koneet, niin voi tehdas taata kenkien kestävyys.

HUOM! Teokset tunnetaan vieressä olevasta tehtaanmer- kistä.

Kaikki, jotka ovat käyttäneet O. Y. Tampereen Trikootehtaan Villateoksia kiittävät

niitä erittäin kestäviksi, lämpimiksi ja siroiksi. — Saatavana useimmissa kau- poissa maassamme.

O. Y. TAMPEREEN TRIKOOTEHDA
Tampere.

Kansanvalistusseuran kalenterissa vuonna 1910 julkaistu Oy Tampereen Trikootehtaan mainos.

Tampere tunnetaan kenkätehtaiden kaupunkina. Kuva: Kansanvalistusseuran kalenteri 1910.

Tampereen teollisuushistorian lähteitä

Taloushistoria, yleistä

Alho, Keijo, Teollistumisen alkuvaiheita Suomessa. Otava. Keuruu 1968.

Suomen taloushistoria 1. Agraarinen Suomi. Toim. Eino Jutikkala, Yrjö Kaukiainen ja Sven-Erik Åhrström. Tammi. Helsinki 1980.

Suomen taloushistoria 2. Teollistuva Suomi. Toim. Jorma Ahvenainen, Erkki Pihkala ja Viljo Rasila. Tammi. Helsinki 1982.

Suomen taloushistoria 3. Historiallinen tilasto. Toim. Kaarina Vattula. Tammi. Helsinki 1983.

Tampereen teollisuushistoria, yleistä

<http://www.historia.tampere.fi> (Koskesta voimaa -verkkojulkaisu)
www.akseli.tampere.fi (Pirkanmaan teollisuushistoriaa)

Alhonen, Pentti; Salo, Unto; Suvanto, Seppo ja Rasila, Viljo, Tampereen historia 1. Vaiheet ennen 1840-lukua. Tampere 1988.

Haapala Pertti, Tehtaan valossa. Teollistuminen ja työväestön muodostuminen Tampereella 1820–1920. Suomen Historiallinen Seura Historiallisia tutkimuksia 133. Vammala 1986.

Jutikkala, Eino, Tampereen historia 3. Vuodesta 1905 vuoteen 1945. Tampere 1979.

Rasila, Viljo, Tampereen historia 2. 1840-luvulta vuoteen 1905. Tampere 1984.

Rasila, Viljo, Tampereen historia 4. Vuodesta 1944 vuoteen 1990. Tampere 1992.

Rosenberg, Antti, Teollisuus ja käsityö. Hämeen historia IV:2. Toim. Eino Jutikkala. Hämeenlinna 1974.

Aaltosen tehtaas

Aaltonen kenkä- ja nahkateollisuutta 1889–1984. Emil Aaltosen Säätiön teollisen kulttuurin tutkimusrahasto. Vammala 2008.

Hakala, Jaakko, 75 vuotta kenkäteollisuutta. 1964.

Raevuori, Yrjö, Suutareita ja suomalaista kenkäteollisuutta vuoteen 1940. Moniste 1971. (Metso, Pirkanmaa-kokoelma)

[Raevuori, Yrjö], Aaltosen kenkätehdas O.y. Muutamia piirteitä 50-vuotistaipaleelta. Helsinki 1939.

Seppinen, Juhani, Teollinen kenkä. Tamperelaisen kenkäteollisuuden vaiheita. Tampereen kaupungin museolautakunnan julkaisuja 23. Tampere 1989.

Vares, Vesa, Emil Aaltonen. Teollisuusjohtaja ja suurlahjoittaja. Otava. Keuruu 2007.

Dunderberg

Valanto, Juhani, Dunderbergien tarina. Hämeen museoseura ry. Tampere 2004.

Epilän nahkatehdas

Salminen, Veikko, Nahkimosta nahkatehtaaksi. Tamperelaisia nahkatehtaita vuosien saatossa. – Tammerkoski 9 – 10/1999.

Välimäki, Heikki, Winterin mutkan tarinoita. Historiaa, muistoja ja kuvia Epilästä. Tampereen kaupunki ja Epilä-Seura ry. Tampereen kaupunginosat julkaisusarja XXVII. 2008.

Finlayson

Apajalahti, Jouni, Osakeyhtiö Finlayson-Forssa Aktiebolag 1820–1970. 1970.

Finlaysonin alue. Opas. Finlayson area. Guide. Työväenmuseo Werstas. Tampere 2009.

Kanerva, Unto, Pumpulilaisia ja pruukilaisia. Tehdastyöväen työ- ja kotiloja Tampereella viime vuosisadalla. Tammi. Helsinki 1946. (Sis. mm. Finlayson ja Tampereen Verkatehdas)

Lindfors, Gustav V., Finlaysonin tehtaas Tampereella I 1820–1907. Helsinki 1938.

Miettinen, Seija, Me finlaysonilaiset. Tampereen kaupungin museolautakunnan julkaisuja 26. Tampere 1990.

Frenckell

Lilius, Martin, Frenckellin paperit. Tampereen paperitehdas kuvina. Tampereen museoiden julkaisuja 53. Tampere 2000.

Haarla

Raevuori, Yrjö, Haarla-yhtymä 1923–1953. Tampere 1957.

Klingendahl

Raevuori, Yrjö, Fabian Klingendahl ja Klingendahl O.y. Klingendahl O.Y. Tampere 1952.

Liljeroos

Raevuori, Yrjö, H. Liljeroos osakeyhtiö ja sen edeltäjät 1851–1951. Helsinki 1951.

Lokomo

Könönen, Terho A., Lokomo 70 vuotta. Lokomon tehtaas 1915–1985. Joensuu 1985.

Lokomo 100 vuotta konepaja- ja terästeollisuutta. Toim. Mika Törmä. Metso Minerals. Tampere 2015.

Lokomo 1915–2005. 90 vuotta teräs- ja koneteollisuutta. Toim. Mika Törmä. Emil Aaltosen Säätiön teollisen kulttuurin tutkimusrahasto. Vammala 2006.

Pirkanmaan nahka

Raevuori, Yrjö, Pyynikin nahkatehtaas ja Pirkanmaan nahka Oy. 1961.

Suomen Trikoo

Urbans, Runar, Suomen Trikoo 1903–1953. Suomen Trikoo Oy-Ab. Helsingfors 1956.

Raevuori, Yrjö, Suomen Trikoo 1903–1953. Suomen Trikoo Oy-Ab. 1954.

Tako

12.5.1865–12.5.1990. 125 vuotta TAKO. (Ilman painopaikkaa ja -vuotta.)

Kontio, Erkki O. ja von Bonsdorff, Lars, G. A. Serlachius Oy 1868–1968. Perheyriksen vaiheita. Helsinki 1968.

Tako O/Y Tampere 70 vuotta 1865–1935. 1935.

Tampella

von Bonsdorff, Lars G., Linne och jern 1. Textil- och metallindustrierna i Finland intill 1880-talet. Söderström & Co. Helsingfors 1956.

von Bonsdorff, Lars G., Linne och jern 2. Adolf Törngren d.ä. Söderström & Co. Helsingfors 1956.

von Bonsdorff, Lars G., Linne och jern 3. Gustaf August Wasastjerna. Söderström & Co. Helsingfors 1956.

Seppälä, Raimo, Koskesta syntynyt. Tampella 125. Helsinki 1981.

Tampella. Metallin aika ja taika. Toim. Ritva Palo-oja. Tampereen museoiden julkaisuja 78. Saarijärvi. (Ilman painovuotta.)

Tampereen Pellava- ja Rautateollisuus Osake-Yhtiö 1856–1931. Helsinki 1931.

Tampella tänään 1945–1975. (Henkilökuntalehti)

Tampellan uutisia 1984–1990. (Henkilökuntalehti)

Urbans, Runar, Tampereen Pellava- ja Rautateollisuus Osakeyhtiö 1856–1956. Helsinki 1956.

Toivonen, Vesa, Tampellasta Patriaan. 70 vuotta suomalaista raskasta asevalmistusta. From Tampella to Patria. 70 years of Finnish heavy weapons production. Hämeenlinna 2003.

Tampereen Verkatehdas/Tamfelt

Kaukovalta, K. V. ja Riipinen, Ale-Einari, Tampereen Verkatehdas 1797–1947. Muistojulkaisu 1–2. Tampereen Verkatehdas. 1947.

Wester, Holger, Tamfelt 1947–1997. Tamfelt Oy. Jyväskylä 1997.

Hoffman, Kai, Kotimarkkinoilta vientiteollisuudeksi. Tampereen Verkatehdas Oy 175 vuotta.

Tampereen Verkatehdas. Helsinki 1972.

Valmet

Björklund, Nils G., Valmet. Asetehtaiden muuntuminen kansainväliseksi suuryhtiöksi. Jyväskylä 1990.

Winter

Penttilä, Leila, Winter 90 värikästä vuotta 1892–1982. 1982.

Penttilä, Leila ja Merilahti, Markku, 60 vuotta kuvassa mukana. Winterin painoväri 1925–1985. 1985.

Takala, Antti, Suomen väriteollisuus. Suomen väriteollisuuden koko kuva vuoteen 2002. Väriteollisuusyhdistys. Tampere 2003. (Sis. mm. Kiilto Oy ja Winter Oy.)

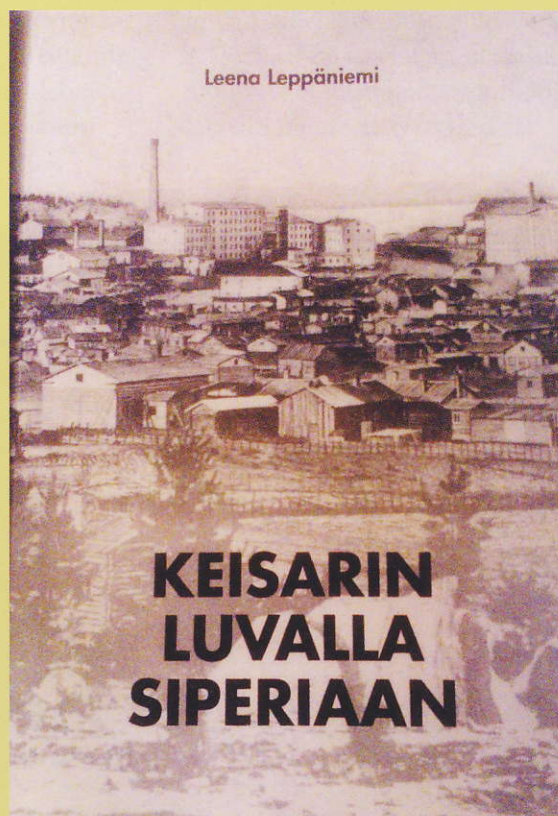
Tamperelaisen rikollisen tarina

Elettiin autonomian aikaa. Tamperelainen Josef Bong vietti lapsuutensa Puutarhakadun varrella. Samalla kadulla asui myös hänen sisarensa leikkikaveri Minna. Minna Canth nousi myöhemmin maailman tietoisuuteen mutta nuoren Josefin tie vei rikollisena Siperiaan.

Leena Leppäniemen teos vie lukijansa 1800-luvun Tampereelta Siperiaan, jonne Suomesta lähetettiin ei-toivotut rikolliset.

”Siperiaan menevät vangit seisovat linnan pihassa ja odottavat vanginkuljettajia. Edessä on pitkä matka, noin 7481 virstaa.”

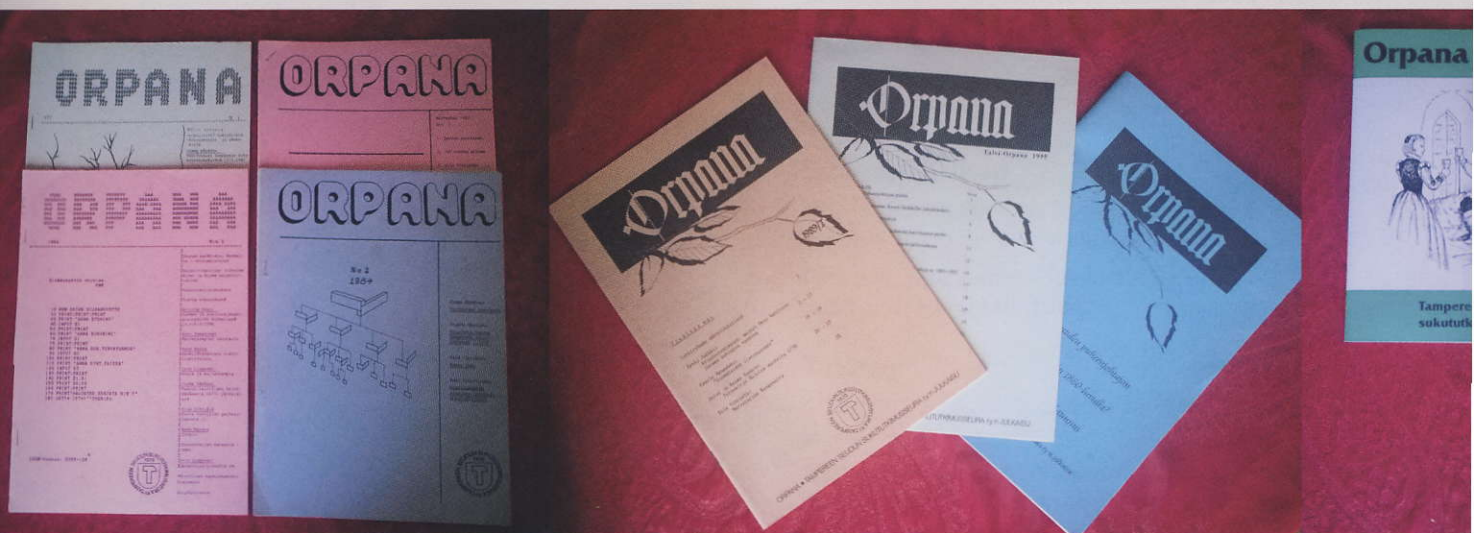
Keisarin luvalla Siperiaan -kirjaa on myynnissä Tampere-seuran kaupassa.

Orpana kautta aikojen

TEKSTI JA KUVAT JOHANNA KURELA

Tampereen seudun sukututkimusseura ry perustettiin keväällä 1979. Heti seuraavana vuonna alkoi yhdistyksen julkaisutoiminta, kun seuran ensimmäinen Vuosikirja ilmestyi. Ensimmäinen jäsenlehti Orpana näki puolestaan päivänvalon vasta helmikuussa 1981. Vuoden 2016 ensimmäinen Orpana on 35 vuoden aikana ilmestyneistä lehdistä 83:s.

Orpanan ensimmäiset numerot ovat nykypäivän näkökulmasta katsoen varsin vaatimattomia. Ne täyttivät kuitenkin omana aikanaan mainiosti sukututkijoiden toiveet.

Moni jäi kaipaamaan Orpanan 1990-luvun lehtikuvioista kantta.

2000-luvun alus Orpana oli nelisivuinen.

Alkuaikoina Orpana ilmestyi epäsäännöllisesti yhdestä neljään kertaan vuodessa. Vuodesta 1990 lehden ilmestymisaikataulu vakiintui nykyiselleen. Lehti saapuu jäsenistölle kaksi kertaa vuodessa juuri ennen kevät- ja syyskauden alkua.

Ensimmäisen Orpana-lehden toimittivat seuran ensimmäinen puheenjohtaja **Jorma Räsänen** yhdessä toimittaja **Kaarlo Haapasen** kanssa. Lehden alkuvuosina julkaisu oli julkaisutoimikunnan käsissä. Päävastuu Orpanasta on ollut Kaarlo Haapasen lisäksi **Pasi Kuusiluomalla** (1984–1985), **Briitta Kekillä** (1985–1988), **Matti Koittolalla** (1989), **Terttu Honkalalla** (1991–1994), **Olavi Kallioniemellä** (1994) ja **Antti Hietalalla** (1995–1999). Vuosina 1999–2016 Orpanalla ei enää ole ollut varsinaista toimituskuntaa, vaan koko toimitustyöstä on vastannut **Johanna Kurela**.

Lehden nimi Orpana tarkoittaa

’serkkua’ tai laajemmin ’sukulaista’. Nimi on tuntunut monelle länsisuomalaiselle vieraalta, ja vuonna 2003 seuralle esitettiin jopa lehden nimen muuttamista. Selvitys orpana-sanasta osoitti kuitenkin, että sana on täysin normaali läntisen Suomen murteissa, vaikka se ei enää kuulukaan nykysuomalaisen arkisanastoon.

Ulkonäkö kohentunut vuosien saatossa

Ensimmäiset Orpanat oli toteutettu kirjoituskoneella. Toimituskuntaan kuului pitkään puhtaaksikirjoittaja, joka huolellisesti naputteli puhtaaksi käsin kirjoitetut artikkelit. A4-kokoiset liuskat kopioitiin ja nidottiin nipuiksi. Vasta vuodesta 1994 lehti on toimitettu kokonaan tietokoneella.

1980-luvun alkupuolella harrastettiin kirjainkuvien tekemistä. Kuvia ja sanoja tehtiin naputtamalla merkkejä niin, että niistä muodostui kuvioita. Samalla pikselitekniikalla toteutettiin myös ensimmäisten Orpana-lehtien nimi. Lehden kansikuvasta vastasi

vuoteen 1988 asti insinööri **Kalevi Mäki-Kihniä**.

Vuonna 1989 otettiin käyttöön **Arja Kääriän** suunnittelema hillityn tyylikäs koivunlehtikuviainen kansi, jossa lehden nimi on fraktuuralla. Tämä kansimalli oli käytössä toistakymmentä vuotta. Kuva pysyi ennallaan lehdestä toiseen mutta kannen väri vaihteli sen mukaan, minkä väristä kartonkia sattui painotalossa olemaan saatavilla.

Kääriän lehtikuviosta luovuttiin 2003, jolloin Orpanalle tehtiin ensimmäinen suuri kauneusleikkaus. Kansikuviin otettiin käyttöön yksi väri, vaikka sisäsivut olivat yhä mustavalkoisia. Paperin laatu vaihdettiin paremmaksi ja lehden muoto neliömäisemmäksi. Muutamaan lehteen saatiin kansikuvaksi **Tiina Miettisen** tekemä piirros. A4-kokoon palattiin vuonna 2006, ja tämä on ollut lehden muoto siitä lähtien.

Jäsenistöstä osa napisi ulkoasumuutosta vastaan mutta suurin osa tervehti muutosta tyytyväisenä.

Violetti oli Orpanan väri.

Numerosta 2/2013 lähtien Orpanalle on ollut tyypillistä koko kannelle levittyvä kuva.

Lehti näytti nyt houkuttelevammalta, enemmän todellisen lehden kaltaiselta.

Seuran 20-vuotisjuhlan kunniaksi Orpanan kannet olivat ensimmäistä kertaa kokoväriset. Säännöllisesti lehti alkoi olla kokovärisen niin kansiltaan kuin sisuksiltaanakin vasta vuodesta 2007. Samaan aikaan lehden taitto siirrettiin graafisen alan ammattilaiselle.

Neliömuotoisen lehden jälkeen Orpana oli vuosien ajan violettireunainen. Viimeisin suurempi ulkoasumuutos tehtiin vuonna 2013, jolloin lehden visuaalisen ilmeen toteuttajaksi vaihtui **Tuula Äyräväinen**. Tässä uudistuksessa suuntaviivoiksi otettiin raikkaammat värit, modernimpi ilme ja rohkeat, koko sivun kokoiset kuvat.

Palkittu lehti

Ensimmäistä Orpanaa otettiin 80 kappaleen painos. 35 vuoden kuluksua painosmäärä on vakiintunut 580 kappaleen tienoille. Kevätnumeroa otetaan perinteisesti hieman suurempi painos kuin syysnumeroa, sillä vuoden alussa ilmestynyttä kevätnumeroa myydään enemmän sukututkimuspäivillä Sampolassa.

Vuosien mittaan lehden parantunut ulkoasu on herättänyt lukijoissa yhä kasvavaa kiinnostusta. Hyvältä näyttävää Orpanaa myydään aiempaa suurempia määriä ja muutkin kuin seuran omat sukututkijat ovat alkaneet pitää lehteä sopivana paikana julkaista artikkeleita.

Syksyllä 2003 Orpana oli saanut Jalmari Finnen Säätiöltä tuhannen euron suuruisen apurahan lehden

ulkoasun parantamista varten. Paria vuotta myöhemmin Orpana sai ylivertaisena ykkösenä palkinnon Suomen Sukuseurojen Keskusliiton ja Sukuviesti-lehden sukulehtikilpailun sukututkimusyhdistysten sarjassa. Seuraavan kerran Orpana osallistui kilpailuun vuonna 2015 ja vei tälläkin kertaa suvereenisti oman sarjansa ensimmäisen palkinnon.

Sukulehtikilpailussa ei kuitenkaan voittoa ole saatu pelkän tyylikkään ulkoasun perusteella. Alusta alkaen kaikille Orpanan toimittajille on ollut kirkkaana lehden tavoite: tarjota sukututkijoille mielenkiintoista, hyödyllistä ja laadukasta lukemista. ●

Uutta toimittajaa etsitään

Orpana-lehdelle etsitään päätoimittajaa ja avustavia toimittajia. Toimituskunta aloittaa tehtävänsä Orpanan numerosta 2/2016.

Toimittajilta edellytetään hyvää suomen kielen taitoa, kokemusta tai vähintään ymmärrystä toimitustyöstä, hyviä tietoteknisiä taitoja, halua uudistaa ja kehittää lehteä sekä hyvää verkostoitumis- ja yhteistyökykyä. Lehti tehdään yhteistyössä graafikon kanssa.

Lisätietoja tehtävästä saa puheenjohtajalta ja hallituksen jäseniltä joko jäseniltojen aikana tai sähköpostitse osoitteesta seura@tamsuku.fi.

Sukulehtikilpailun voittajat palkittiin kunniakirjalla ja ruusulla.

Tampereen seudun sukututkijat ry

on saanut julkaisullaan

Orpana

1. palkinnon Sukuviesti-lehden vuoden 2015

Sukulehtikilpailun sukututkimusyhdistysten lehtien sarjassa

Espooissa 10.10.2015

Eine Kuismä

Eine Kuismä

Sukuviesti-lehden vastaava toimittaja

Juha Arikoski

Juha Arikoski

Sukuseurojen Keskusliiton hallituksen pj

Orpanalle palkinto sukulehtikilpailussa

Sukuseurojen Keskusliitto ja Sukuviesti-lehti järjestävät joka toinen vuosi sukulehtikilpailun, jonka voittajat julkistetaan Vantaalla Kuulutko sukuuni -tapahtuman yhteydessä. Kilpailussa on oma sarja sekä sukuseurojen että sukututkimusyhdistysten lehdille.

Vuonna 2015 sukututkimusyhdistysten sarjan ensimmäisen – ja ainoan – palkinnon sai Tampereen seudun sukututkimusseuran Orpana.

Palkintoraadin

mukaan Orpana on ”tyylikäs, tasokas, tasa-arvoinen ja lukemaan houkutteleva lehti. Se on sisällöltään monipuolinen: yleistä ja yksityistä, historiaa ja nykypäivää, läheltä ja kauempaa, vakavaa ja pilkettäkin silmäkulmassa.”

Orpana osallistui edellisen kerran sukulehtikilpailuun vuonna 2005, jolloin se myös palkittiin oman sarjansa parhaana.

Sukuseurojen lehtien sarjassa palkinnon sai kolme julkaisua: Vironlahden Tulkit ry:n tiedotuslehti Virolahden Tulkit, Vanhan Rautalammin Korhosten sukuseura ry:n lehti Vanha Tuomas sekä Heiskasten sukuseura ry:n Heiskaset-lehti.

Olivatko muinaiset suomalaiset fennejä vai eivät

JORMA LAPPALAINEN

Jo pitkään on uskottu, että ensimmäinen maininta suomalaisista löytyy Tacituksen kirjasta *Germania*, missä hän kertoo fennien surkeasta kansasta. Fennit on eri aikoina yhdistetty niin suomalaisten kuin saamelaistenkin esivanhempiin. Fennit on yhdistetty myös Valko-Venäjän alueen balttilaiseen väestöön.

Cornelius Tacitus oli roomalainen senaattori ja historioitsija, joka eli noin 56–117 jaa. *Germania*-teoksessa esiintyvät fennit on vanhemmissa suomennoksissa käännetty yksioikoisesti suomalaisiksi. Tacituksen kuvaus on myös alkusyy pitkään jatkuneelle stereotypialle suomalaisista surkeina metsäläisinä ja suhteellisen kehittymättömänä kansana muihin

verrattuna. Mutta onko se totta ja ovatko Tacituksen fennit suomalais-ten esivanhempia?

Tässä Tacituksen kuvaus fenneistä: ”Fennit ovat ihmeen viljejä, viheliäisen köyhiä. Ei heillä ole aseita, ei hevosia, ei asuntoja. Ravintona ovat kasvit, vaatteina nahat, makuusijana maa. Ainoa varallisuus on nuolissa, joita he raudan puutteessa terästävät luilla. Metsästys elättää yhtäläisesti sekä miehiä että naisia. Nämä näet seuraavat miehiä kaikkialle ja pyytävät osan saaliista. Lapsillakaan ei ole muuta suojaa villieläimiltä ja rajuilmoilta kuin jonkinlainen oksista punottu katos. Sinne palaavat nuoret, se on vanhojen turvapaikka. Mutta tämä on heistä onnellisempaa elämää kuin pelloilla huokaileminen, vaivalloinen talojen rakentaminen sekä milloin toiveikas, milloin pelokas huolenpito omasta ja vieraasta

omaisuudesta. Rauhassa jumalilta ja rauhassa ihmisiltä he ovat saavuttaneet sen vaikeimman päämäärän, ettei heidän tarvitse edes mitään toivoa.”

Pasi Ockenström on kirjassaan *Fenni vai ei – Suomalaisten ja saamelaisten identiteetin taustoja* (2010) vakuuttavasti kumonnut käsityksen, että Tacituksen fennit olisivat suomalaisia. Kirjan nimi viittaa tutkimuskysymykseen, kuinka suomalaisten ja saamelaisten identiteettiin on vaikuttanut se, että heidät on yhdistetty antiikin lähteiden finneihin/fenneihin.

Käytännössä suurin osa kirjasta on kuitenkin muuta kuin identiteetin tarkastelua. Ockenström tarkastelee erittäin laajasti roomalaisen Cornelius Tacituksen teosta *Germania*. Tärkeää on, että hän ottaa kriittisenä historiantutkijana huomioon sen

Tuntemattoman taiteilijan
piirros Cornelius Tacitusta
esittävästä patsaasta. – Kuva
Wikimedia Commons.

ajan roomalaisen maailmankuvan sekä kirjallisen tyylin ja ilmaisutavat. Hän perustelee, mikä on johdonmukaisin maantieteellinen tulkinta eri kansojen sijainnille – aikaisemmat tutkijat ovat keskittyneet kansojen kuvauksiin irrallaan teoksen loogisesta kokonaisuudesta.

Historiallinen virhe

Ockenström on lehtihaastattelussaan esittänyt johtopäätöksensä näin:

”Tutkimuksen tuloksen voi kiteyttää lyhykäisyydessään toteamukseen, etteivät suomalaiset ja saamelaiset olleet fennejä, vaikka näiden imago ja nimi ovatkin siirtyneet tänne Pohjolaan. Fennit voidaan tarkastellutiedon valossa sen sijaan paikallistaa itäiseen Keski-Eurooppaan.” Eli fennit oli joku sen aikaisista germaaniheimoista, joka asui mahdollisesti suoluoteella jossakin Itämeren eteläpuolella.

Fenni vai ei -teos vastaa myös kysymykseen, miksi suomalaisia on aikanaan alettu kutsua fenneiksi/finneiksi ja miksi Suomi on saanut kansainvälisen nimensä Finland. ”Tämä fennit ja suomalaiset näennäisesti toisiinsa sitova nimiyhtäläisyys on syntynyt lähes saman mekanismin tuloksena, jolla Amerikan alkuperäiskansat saivat yleisnimensä intiaanit.”

Ockenströmin tutkimusten mukaan Suomen asukkaat tulivat finneiksi yhtälailla erehdyksessä. ”Näissä kahdessa tapauksessa on kuitenkin se ero, että suomalaiset ja sittemmin myös saamelaiset saivat osakseen nimilähteensä imagon, eli fenneistä juontuvan alkukantaisuuden leiman. Se on vakiintunut yhdeksi suomalaisuutta kuvaavaksi totuudeksi.”

Suomalaisten identiteetti ajautui vikasuuntaan

Ockenström muistuttaa, että suomalaisten nykyinen identiteetti on vahvasti sidoksissa vinoutuneeseen historiatietoon, joka on ollut omalta osaltaan vaikuttamassa siihen, että suomalaiset ovat jatkuvasti ikään

kuin yliherkkiä itseään koskeville arvioille ja pyrkivät aina vertaamaan omaa pätevyytään muihin nähden. ”Nyt käsillä olevan tutkimuksen valossa voidaan kuitenkin todeta, että käsitys suomalaisten suhteellisesta kehittymättömyydestä muihin Euroopan kansoihin verrattuna ei pidä paikkaansa.”

Erityisen kiinnostava on Ockenströmin *Hiidenkivi*-lehdessä esittämä väite (Eija Starkin samassa lehdessä aiemmin olleeseen artikkeliin yhtyen), että mm. Runeberg, Topelius, Sillanpää ja jopa Väinö Linna 1900-luvulla ovat kukin vuorollaan juurruttaneet kuvaa kurjuudessa ja puutteesta elävästä kansasta. Runeberg ja Topelius eivät kuitenkaan tehneet tarkoituksella karhunpalvelusta suomalaisille, vaan he olivat sen saman historiallisen väärinymmärryksen uhreja kuin heitä ennen muun muassa Matias Aleksanteri Castrén (1813–1852), Henrik Gabriel Porthan (1739–1804), Daniel Juslenius (1676–1752) ja Olaus Magnus (1490–1557).

Kyseessä on pitkän kehityksen huipentuma, missä jo antiikista lähtien vaikuttanut tieto Pohjolasta on tulkittu virheellisesti. Ockenströmin mukaan väärinkäsityksen alku syy oli kuitenkin Tacituksen *Germania*. Se alkoi muokata tehokkaasti käsityksiä 1500-luvun alkuvuosina, jolloin sen käännökset tulivat sivistyneistön tietoisuuteen kirjapainotaidon ansiosta.

Tätä ennen jo 500-luvulla *Germania* vaikutti historioitsijoiden, kuten Jordaneksen ja Prokopiuksen kirjoituksiin. Heidän tulkintojensa perusteella väärinkäsitykset fennien ja Suomen suhteesta alkoivat kumuloidua. Viesti oletettujen fenni-suomalaisten alkukantaisuudesta kulki läpi koko Euroopan ja tuli 1600-luvun taitteessa suomalaisen sivistyneistön ja lopulta koko kansan tietoisuuteen esimerkiksi ”Saarijärven Paavon” asussa. Tämä stereotypia hallitsee ajatteluamme edelleen, vaikka sen lähtökohdaksi ei mielletäkään fenni-alkuperää.

Emme ole mongolejakaan. Ajatus

suomalaisista mongoleina on Ockenströmin mukaan viimeinen pisara suuren identiteettiongelman synnylle, sillä suomalaisista on vaikea tunnistaa mitään näkyvää mongolista piirrettä. Kuva oli kuitenkin luotu ikään kuin tieteelliseltä pohjalta ja siihen uskottiin vahvasti. Muun muassa M. A. Castren totesi: ”Monet tiet johtavat mongoleihin, ja niinpä on hyväksyttävä ajatus, että suomalaiset ovat halveksittujen mongolien sukua.” Viimeiset dna-tutkimuksetkaan eivät todista suomalaisten mongolitaustasta.

Suomalaiset olivat Tacituksen aikana pääosin taitavaa ja hyvinvoivaa pyyntikansaa, joka myös kävi tuottavaa kauppaa naapurikansojen kanssa. He elivät jo tuolloin rauetakautta. Suomalaiset eivät olleet sotaisaa kansaa vaan enemmän tietäjiä ja taitajia. Miksi muuten heidän kielestään olisi tullut Suomen valtakieli, vaikka täällä on asunut eri kansoja jo ennen suomalaisia ja myöhemminkin tänne on tultu eri suunnista ja näillä kansoilla on ollut muita kieliä?

Lisäksi on muistettava, että itämerensuomalaiset kansat hallitsivat pitkään nykyisen Keski- ja Pohjois-Venäjän alueita. He olivat myös aikanaan etunenässä perustamassa Novgorodia. ●

Lähteet

Tacitus: *Germania*. Käännös Tuomo Pekkanen. Yliopistopaino, 1988.

Pasi Ockenström: *Fenni vai ei. Suomalaisen ja saamelaisten identiteetin taustoja*. Omakustannejulkaisu, 2010.

Pasi Ockenström: ”Suomalaisten identiteetin juuret.” – Artikkelit *Hiidenkivi*-lehdessä 2/2012.

”Fenni vai ei? Pasi Ockenström oikaisee virheitä.” – Artikkelit *Vihdin Uutiset*-lehdessä 29.12.2010. Julkaisu löytyy internetistä osoitteesta <http://www.vihdinuutiset.fi/artikkeli/12240-fenni-vai-ei-pasi-ockenstrom-oikaisee-virheitä>.

Rautaa, nahkaa ja ruisleipää

Kevätretki Ulvilaan lauantaina 14.5.2016

Seuran kevätretki suuntautuu Ulvilaan, missä tutustutaan Leineperin ruukkiin, Ulvilan keskiaikaiseen kirkkoon ja Friitalan nahkamuseoon.

Leineperin ruukin kierroksella kuullaan tarinaa ruukin perustamisesta, elämästä ruukin aikana ja tilan 1900-luvun vaiheista. Käydään toimivassa sepän pajassa ja myllyllä sekä tutustutaan masuuniin ja Ruukinkadun alueeseen.

Friitalan nahkamuseossa tutustumme nahanjalostuksen alkumetreihin Friitalan Nahkatehtaalla.

Retken aikana on mahdollisuus ostaa Leineperin myllyn tuotteita ja tuoretta juureen leivottua ruisleipää.

Lähtö lauantaina 14.5.2016 klo 8.00 Keskustorilta Vanhan kirkon edestä.

Paluu samaan paikkaan noin klo 19.15.

Retken hinta jäsenille 65 € ja muille 75 €. Hintaan sisältyy bussimatkat, opastus, pääsymaksut kohteisiin sekä kahdet kahvit ja lounas.

Ilmoittautuminen alkaa Orpanan tultua jäsenistölle. Ilmoittautua voi www.tamsuku.fi-sivuston kautta, jäseniltojen aikana tai sähköpostitse jäsensihteeri Aila Mäelle, aila.maki@tamsuku.fi.

Ilmoittautuessasi kerro

- retkelle tulijoiden nimi/nimet, osoite, puhelinnumero ja sähköpostiosoite
- oletko sinä ja mahdollinen seuralaisesi Tampereen seudun sukututkimusseuran jäseniä
- ruokarajoitteet
- lähetetäänkö lasku sähköpostitse (suositeltava tapa) vai postitse

Kotimaan retkille ilmoittautumisesta

Ilmoittautuminen retkelle on sitova. Esteen sattuessa ilmoittautuminen on heti peruttava jäsensihteeri Aila Mäelle (yhteystiedot Orpanan sivulla 2). Seuran hallitus on päättänyt retki-ilmoittautumisen perumisesta seuraavaa:

- Kotimaahan suuntautuvan retken voi perua vapaasti viikkoa ennen lähtöä.
- Jos retken peruu tämän jälkeen tai ei ilmoita poisjäämisestään, seura perii ilmoittautuneelta puolet retken hinnasta.
- Jos ilmoittautunut voi esittää hyväksyttävän syyn poisjäämisestään, seura perii ilmoittautuneelta 5 euroa.

Leineperin ruukin masuuni

Käsityöläisillä on yllään förkkeli eli esiliina, johon on painettu Leineperin ruukin raudan tuotemerkki.

Julkaisuja voit tilata sähköpostitse

Seuran vuosikirjoja sekä Orpanalehtiä on myytävänä Sampolan sukututkimuspäivillä ja jäsenilloissa. Niitä voi myös tilata sähköpostitse seuran julkaisumyyjältä Jorma Lappalaiselta (jorma.lappalainen@tamsuku.fi). Häneltä voi myös tilata kopioita seuran vanhoissa julkaisuissa olevista artikkeleista.

Saatavilla on yhä Tampereen seudun sukututkimusseuran uusimpia vuosikirjoja: *Hyvä paha suku – kirjoituksia suvusta ja sukututkimuksesta sekä Alusta loppuun – Ohjeita sukututkimusta aloitteleville ja jo työnsä päättäneille*. Varmista, että sinulla on nämä teokset ennen kuin painos myydään loppuun!

Tykkää meistä Facebookissa!

Tampereen seudun sukututkimusseura on Facebookissa. Facebookissa kerrotaan seuran toiminnasta, jaetaan sukututkimusvinkkejä ja kerrotaan uutisia.

Jos sinäkin olet Facebookissa, niin miksipä et tykkäisi meistä!

Seura tiedottaa toiminnastaan Facebookin lisäksi jäsenilloissa, Orpana-lehdessä, www.tamsuku.fi-nettisivuilla sekä Aamulehden Menoinfo-tapahtumakalenterissa.

Yhteystietojen välittämisestä

Seuran hallituksen periaatepäätöksen mukaan seura ei anna eteenpäin jäsenten tai muiden tutkijoiden yhteystietoja.

Mikäli seuralta pyydetään jonkun jäsenen tai Orpanan kirjoittajan yhteystietoja, seura ottaa yhteyttä tavoiteltuun henkilöön ja välittää hänelle yhteydenottopyynnön. Näin tavoiteltu henkilö saa itse päättää, vastaako hän kysyjälle vai ei.

Muista osoitteenmuutokset

Oletko luopunut lankapuhelimestasi ja siirtynyt kokonaan matkapuhelimen käyttöön? Onko sinulla sähköpostiosoitetta? Onko sähköpostiosoitteesi vaihtunut?

Muistathan ilmoittaa muuttuneet tietosi seuran jäsenihteeri Aila Mäelle (aila.maki@tamsuku.fi)!

Huomaathan, että Suomen Sukututkimusseura ja Tampereen seudun sukututkimusseura ovat kaksi eri yhdistystä. Osoitteenmuutokset on ilmoitettava kummallekin erikseen.

Minne seuraavaksi mennään?

Jäsenistöllä on jatkuvasti mahdollisuus vaikuttaa siihen, minne seura tekee seuraavat retkensä. Kerro retkivastaavalle tai hallituksen jäsenille retkitoiveesi jäsenilloissa tai sähköpostia lähettämällä. Seuran verkkosivuilla (www.tamsuku.fi) on luettelo paikkakunnista, missä seura on retkeillyt sen alkuvuosista lähtien. Samalle paikkakunnalle voidaan lähteä, jos edellisestä retkestä on kulunut riittävän pitkä aika.

Tampereen seudun sukututkimusseura ry

Kevään 2016 esitelmät

Tampereen seudun sukututkimusseuran esitelmätilaisuudet pidetään Tampereen Vanhan kirjastotalon (Keskustori 4) luentosalissa klo 18. Tilaisuudet ovat kaikille kiinnostuneille avoimia ja pääsymaksuttomia. Seuran kirjasto Vanhan kirjastotalon Mäkelän kabinetissa on avoinna (vuosikokousilta lukuun ottamatta) ennen jäseniltoja klo 17–18. Seuran jäsenet voivat lainata kirjastosta kirjoja.

26.1.2016

VUOSIKOKOUS

Monitoimitalo 13, kokoustila Strömmer, 4. krs.

Satakunnankatu 13, Tampere. Sisäänkäynti Pellavatehtaankadun puolelta. Kahvitarjoilu klo 17.30 alkaen.

9.2.2016

Marko Tikka: TAMPEREEN KANSANPERINTEEN ARKISTO

20 000 tuntia puhetta ja muuta kiinnostavaa, eli mitä Kansanperinteen arkistossa on sukututkijalle?

23.2.2016

VESILAHTI-ILTA

Menevätkö sukujuuresi Vesilahdelle? Tule kertomaan se muillekin! Paikalla mm. Vesilahden seudun sukututkijoita.

8.3.2016

Aihe varmistuu myöhemmin.

22.3

Aihe varmistuu myöhemmin.

5.4.2016

Uusien ja vanhojen jäsenien tutustumisilta.

Kuka tutkii mitä? Sana on vapaa.

19.4.2016

Ari Järvelä: IDMANIT HATANPÄÄN KARTANOSSA.

Täydennetty ohjelma tulee jakoon Sampolan sukututkimuspäivillä, vuosikokouksessa sekä seuran internetsivuilla ja Facebookissa.

Tervetuloa!

www.tamsuku.fi

Orpana 1/2016

Sisällysluettelo

- 3** Puheenjohtajan palsta: Muutos on elämän merkki
- 4** Arkistojen aarteita ja unohdettua historiaa
- 9** Hauska idea sukujuhliin
- 10** Kiitokset Rainelle!
- 13** Talousaliupseerin ja valistus- ja tiedotusupseerien merkintöjen vertailua jatkosodan ratkaisuvaiheista
- 17** Sukututkimuspäivä Sampolassa
- 18** Sukututkija tehtaantyöläisten jäljillä
- 26** Orpana kautta aikojen
- 29** Orpanalle palkinto sukulehtikilpailussa
- 30** Olivatko muinaiset suomalaiset fennejä vai eivät
- 33** Rautaa, nahkaa ja ruisleipää – kevätretki Ulvilaan
- 35** Kevään 2016 esitelmät

